

2024-03-28

Avsiktsförklaring om kompetensförsörjning av välfärden

Kompetensförsörjning är en av de största utmaningarna för såväl välfärden som för hela den svenska arbetsmarknaden och riskerar att försvåras om nödvändiga åtgärder inte vidtas. En åldrande befolkning i kombination med brist på personer i arbetsför ålder och ett ekonomiskt utmanande läge innebär en stor press på välfärdssektorn. Det är avgörande för välfärden att kommuner, regioner och kommunala företag kan fortsätta attrahera, behålla och utveckla anställda med rätt kompetens.

Samtidigt som behoven ökar svarar inte utbudet av personer i arbetsför ålder mot efterfrågan. Under de närmaste åren kommer dessutom en relativt sett hög andel att lämna arbetsmarknaden till följd av pension. Det kommer helt uppenbart inte att finnas tillräckligt många att rekrytera.

Välfärdens behov av arbetskraft kan till viss del tillgodoses genom att anställa fler av de som idag står utanför arbetsmarknaden samt genom att efter omställningsinsatser rekrytera personer från andra branscher. Det räcker dock inte för välfärdens behov.

För att mildra kompetensutmaningen och skapa bra arbetsplatser behöver kommuner, regioner och kommunala företag ta tillvara och utveckla de befintliga medarbetarnas hela kapacitet och kompetens, förändra arbetssätt samt skapa god arbetsmiljö för medarbetarna.

Såväl den kommunala sektorn som staten behöver prioritera tidiga insatser.

Det krävs ett helhetsgrepp för att möta välfärdens kompetensutmaning, med en kombination av olika långsiktiga åtgärder där arbetsgivare och fackliga organisationer samverkar. Det behövs en trepartsdialog med staten med målet att trygga kompetensförsörjningen i välfärden. Om staten möjliggör parternas initiativ genom bland annat finansiering, säkerställa ett breddat och fördjupat utbildningsutbud samt undanröja hinder i regelverk, kan parterna ta ansvar för att säkerställa en infrastruktur genom kollektivavtal och partsgemensamma resurser som syftar till bättre och snabbare kompetensförsörjning av sektorn.

Under 2023 bildade parterna i den kommunala sektorn Välfärdens partsråd (VPR), en partsarena med syfte att hantera gemensamma och strukturella utmaningar på arbetsmarknaden. Inom ramen för VPR har parterna även initierat en särskild arbetsgrupp med uppdraget att hantera kompetens- och omställningsfrågor i ett brett arbetsmarknadsperspektiv.

Parterna tar nu initiativ i syfte att möta välfärdens kompetensutmaning genom en Avsiktsförklaring om kompetensförsörjning. Arbetet med denna avsiktsförklaring kommer att samordnas av Välfärdens partsråd (VPR).

Parterna i välfärden har identifierat tre övergripande områden där insatser nu behöver vidtas:

- Stärkt kompetens för välfärdens anställda
- Ökad hälsa för välfärdens anställda
- Fler vägar till anställning i välfärden

Omställningsfonden kan ges en större roll inom samtliga tre områden, genom de initiativ som parterna identifierat. Det förutsätter dock ett statligt ansvarstagande beträffande regelverk, finansiering samt ett utbildningsutbud som matchar den kommunala sektorns kompetensbehov.

Stärkt kompetens för välfärdens anställda

Genom Omställningsfonden finns möjlighet att söka förebyggande medel för att arbeta med tidiga insatser för stärkt kompetens för välfärdens anställda. Tidiga insatser stärker arbetstagarens kunskaper, förbättrar förutsättningarna för livslångt lärande och därmed trygghet i arbetslivet.

Omställningsfonden har en strategisk roll i välfärdens kompetensförsörjning och är en resurs för såväl arbetsgivare som arbetstagare. Fondens huvudsakliga fokus ligger idag på att stötta arbetstagaren vid omställning. Parterna ser ytterligare möjligheter att använda Omställningsfonden i syfte att stärka välfärdens egen kompetensförsörjning. Bland annat att erbjuda ett operativt stöd till sektorns arbetsgivare, i deras praktiska arbete med strategisk kompetensförsörjning.

Parterna har inom ramen för omställningsavtalet (KOM-KR) även möjlighet att ta ett större ansvar för kompetensstärkande insatser och omställning. Med ytterligare statligt stöd skulle Omställningsfondens medel i kombination med omställningsstudiestöd kunna användas för att finansiera kompetensstärkande insatser som parterna kommer överens om.

Samverkansytorna mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Omställningsfonden behöver förbättras. Nuvarande ordning medför dubbelarbete och minskar möjligheter att ge adekvat stöd till individen för snabb återgång i arbete. Omställningsfonden arbetar nära den enskilda och har möjlighet att rusta denna på ett annat sätt, vilket är en resurs för myndigheternas arbete.

Parternas initiativ:

- Vidga Omställningsfondens uppdrag till att aktivt stötta arbetsgivarna i det praktiska arbetet med strategisk kompetensförsörjning
- Gemensamt se över hur ytterligare statligt stöd, fondens medel samt omställningsstudiestöd kan nyttjas till att finansiera insatser som bidrar till kompetensförsörjningen
- Genom trepartsdialog förbättra samverkan mellan Omställningsfonden och Arbetsförmedlingen respektive Försäkringskassan

Ökad hälsa för välfärdens anställda

Minskad ohälsa och sjukfrånvaro genom tidiga insatser är viktigt för välfärdens kompetensförsörjning. Genom tidiga insatser, arbetsanpassning samt rehabilitering vid ohälsa och vid tidiga tecken på ohälsa, kan anställda bibehålla arbetsförmåga. Samtidigt minskar arbetsbelastningen för anställda i välfärden och arbetsgivaren behåller värdefull kompetens i verksamheten.

Arbete med friskfaktorer syftar till att skapa friska, hållbara och attraktiva arbetsplatser. Mot bakgrund av det initierade parterna en kunskapsatsning på friskfaktorer, i avsiktsförklaringen om Friska arbetsplatser från 2021. Satsningen är unik i sitt slag på arbetsmarknaden och uppgår till drygt 100 miljoner kronor.

Parterna erbjuder idag, som komplement till det systematiska arbetsmiljöarbetet och företagshälsovården, flera gemensamma stödfunktioner i syfte att underlätta anpassning, rehabilitering och omställning i den kommunala sektorn. Bland annat rehabiliteringsstöd via Afa Försäkring, verktyg på hos Suntarbetsliv samt Omställningsfondens stöd vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller skada. Det är angeläget att dessa partsgemensamma resurser håller en hög grad av effektivitet och nytta för respektive parts medlemmar.

Omställningsfondens uppdrag, inom ramen för förebyggande insatser, behöver dels breddas till insatser när en arbetstagare uppvisar tidiga signaler på ohälsa, dels tydliggöras beträffande stöd till arbetstagare som redan är sjuka alternativt är föremål för en pågående rehabiliteringsprocess. Syftet är att fonden i ett tidigare skede ska kunna vägleda arbetstagaren till andra yrken inom arbetsgivarens verksamhet och/eller sektorn där möjlighet för arbetstagaren att kompetensutvecklas via förebyggande medel och/eller omställningsstudiestöd finns.

Parternas initiativ:

- Öka ambitionerna för det gemensamma arbetsmiljöarbetet genom en Avsiktsförklaring om friskfaktorer i den kommunala sektorn (2024).

- Initiera en översyn av det partsgemensamma utbudet inom arbetsanpassning, rehabilitering och tidiga insatser vid omställning till följd av ohälsa, i syfte att erbjuda ändamålsenliga stöd.
- Bredda Omställningsfondens uppdrag, inom ramen för förebyggande insatser, och erbjuda stöd för arbetstagare som uppvisar tidiga signaler på ohälsa.
- Tydliggöra Omställningsfondens uppdrag inom ramen för förebyggande insatser och erbjuda stärkt stöd till arbetstagare som redan är sjuka/är i en pågående rehabiliteringsprocess.

Fler vägar till anställning i välfärden

Fler vägar till arbete kan möta kompetensutmaningen i den kommunala sektorn. Arbetssökande, inte minst de med utbildning i välfärdsyrken, måste få rätt stöd samt tillgång till arbetsmarknadspolitiska insatser för att stärka sina kvalifikationer att arbeta i välfärden. Arbetsförmedlingen har ett avgörande uppdrag. Även kommunerna har idag en viktig roll i arbetsmarknadspolitiken och behöver bättre förutsättningar för uppdraget.

För individer som behöver lägre trösklar in på arbetsmarknaden är subventionerad anställning ett framgångsrikt verktyg. En relativt sett hög andel av dem som får anställning via parternas avtal för arbetstagare i arbetsmarknadsinsatser (BEA) går vidare till en reguljär anställning inom sektorn. Det är angeläget att övriga avtal är ändamålsenliga och syftar till att fler anställda kvalificerar sig för yrken som efterfrågas i sektorn. För att dessa anställningar ska uppnå syftet är det viktigt att det finns förutsättningar på arbetsplatserna för att ta emot personer inom ramen för insatserna.

Det saknas en ordning för hur arbetsgivare ska finna individer som kan ta etableringsjobb. Arbetsförmedlingen har idag inget sådant uppdrag och risken är att det inte blir volym i en reform som leder till etablering på arbetsmarknaden och ökad möjlighet till egen försörjning. Regeringen behöver ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att identifiera aktuella individer tillsammans med kommuner och regioner. Parternas ansvar är att säkerställa att det finns ett arbetsmarknadsavtal som uppfyller förordningens krav för etableringsjobb.

Även Omställningsfonden kan ges en större roll för personer med en subventionerad anställning. Genom kompetensstärkande insatser, validering av kompetens och vägledning kan än fler gå till reguljär anställning i välfärden. Ett utvecklat stöd till arbetsgivares strategiska arbete med kompetensförsörjning bör även inkludera personer med subventionerad anställning. En ytterligare del är att fonden ska utveckla sitt samarbete med arbetsgivare och kommunernas arbetsmarknadsinsatser.

Parternas initiativ:

- Undersöka förutsättningarna för ändamålsenliga arbetsmarknadsavtal som bidrar till kompetensförsörjningen av välfärden.
- Undersöka förutsättningarna för ett arbetsmarknadsavtal som uppfyller förordningens krav för etableringsjobb.
- Vidga och tydliggöra Omställningsfondens uppdrag gällande arbetstagare som omfattas av arbetsmarknadsavtalen.

Trepartsdialog om välfärdens kompetensförsörjning

Parterna i den kommunala sektorn tar med denna avsiktsförklaring ett omfattande ansvar för en stärkt infrastruktur för välfärdens kompetensförsörjning. Parternas initiativ förutsätter att en trepartsdialog med regeringen etableras i syfte att hantera frågor av gemensamt intresse. Idag saknas ett motsvarande forum.

Fokus för trepartsdialogen skall utgå ifrån de tre övergripande områdena, initiativen och utifrån nedanstående aspekter:

- Statligt finansieringsåtagande för stärkta insatser för välfärdens kompetensförsörjning
- Regeländringar i syfte att möjliggöra tidiga insatser
- Utbildningsutbud som matchar den kommunala sektorns behov
- Ändamålsenlig statlig arbetsmarknadsstatistik för den kommunala sektorn, bland annat genom myndighetssamverkan i syfte att synliggöra systembrister
- Representation av den kommunala sektorn i dialoger mellan statliga aktörer och arbetsmarknadens parter

Arbetet i enlighet med avsiktsförklaringen pågår till och med den 31 december 2026, om inget annat beslutas av parterna.

För Sveriges Kommuner och Regioner

.....

För Sobona - Kommunala Företagens Arbetsgivarorganisation

.....

För **Svenska Kommunalarbetsförbundet**

.....

För **OFRs förbundsområde Allmän kommunal verksamhet**

jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **OFRs förbundsområde Hälsa- och sjukvård**

jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **OFRs förbundsområde Läkare**

jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **OFRs förbundsområde Lärare**

jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **AkademikerAlliansen**

och till AkademikerAlliansen anslutna riksorganisationer

.....